

Hölgyeim és Uraim,

a miskolci Teleki Tehetséggondozó Kollégium országos *Deákpoézis* pályázatára idén érkezett művek tanulmányozása során az a benyomásom támadt, hogy bár olvastam köztük jó verset, összességében inkább a részletekben megmutatkozó erények jellemzőek az anyagra. Ezért is döntöttem úgy, konkrét szöveghelyeket villantok föl értékelésként ahelyett, hogy általánosságban beszélnek, azt remélvén, ez pontosabb, tanulságosabb, egyszersmind élvezetesebb is lesz.

Néhány izgalmas rímmel kezdem. Balázs Kitti *Szótlan idegen* című narratív verséből két hangulatos összecsengést jegyzetem föl: a *mélázni* szóra rímel az *ázni* szó: „Lassan az idegenen kezdtém mélázni, / Miért jó Neki velem együtt ázni?”, s a *némilegre* a *hideg*. Bravúros Károlyi Norberttől a négy szótagra terjedő *át-sóhajtom – hátsó ajtón*, s Gyana Dánieltől az ötszótagos *büntetésedet – lüktetése lett*. Az egyik legszebb rímpár Nagy Alexandra szonettjéből való: *borostyán – ostyán!* Igaz, nem új a magyar költészetben – alig hiszem, hogy ne alkalmazták volna többen is, de Reményik Sándor biztosan: „Ott túl azt mondják: orgonavirág, / Erre mifelénk azt mondják: borostyán. / És Erdély lelke csillan meg a szóban, / Mint egy darabka mennybolt tiszta tóban, / S reszket, mint Isten szent lelke az ostyán.”

Sümegei Katalin *Függöny és kacaj* című munkájának 2. részében ötletes önirímmel találkoztam, kétszer is a sor utolsó szótagját ismétli meg a következő sorban: „Egy nyelvtől fulladozom, / »zom« / örület / bolond létem függönye ez. // Áhítatom eltörli a ragyogást, / »gást« / elmebaj / vágyam szeretete zord kacaj.”

Az ismétlés más alakzata, az anafora két ízben is az egész versen végigfut. Molnár Noéminál a címre is kiterjed: *Ahogy érzem* – „Ahogy tűz, úgy láng. / Ahogy ég, úgy vágy. / Ahogy vágy, úgy annak tárgya. / Ahogy az, úgy annak vágya...” s hasonlóan tovább. Csáki Zoltán *Neked...* című versében minden sor a *nem* szóval kezdődik, a második szó pedig négyszer-négyszer az *akar*, *kér*, *bán*, illetve *szeret* ige származéka, litániaszerű, magával ragadó verszenét teremtve.

Érdekes szövegszervező ötlet Horváth László *Középpontosan* című munkájának tükröző technikája: az első versszak szavai fordított sorrendben ismétlődnek meg a második versszakban. Mihályi Réka a lakkcipő szemszögéből szólaltatja meg *Az a piros* című költeményét, Pankovics Gergő szellemes című *Illuszeiájában* pedig Akhilleusz és Odüsszeusz társalog egymással még a trójai háború előtt, természetesen hexameterben, viselkedésükkel, észjárásukkal, ötleteikkel megelőlegezve a két homéroszi eposz cselekményének jó néhány fontos mozzanatát.

A versbeszéd keresetlensége, az élőnyelviség többnyire javára vált a szövegeknek. Három idézet példaként: „Fárasztó volt ez az idej nyár...” – Balázs Kittinél; „Taposs a gázra, apám, ki bírja ezt nézni?!” – Goretity Dánieltől; „hogyan nincs mit tenni tényleg fasz vagyok / nem élek és így nem tapasztalok” – Machó Zsófia *apám* című szonettjéből. E tendenciába illeszkedik a köznapiszlóge nek kiforgatása, például: „Rosszabbul élünk, mint 1000 éve!” (Jankó Annamária *Árpád-házifeladatából*), hozadéknak tekint-

hető egy-egy szó-kincs fölbukkanása, mint a *mesügée* Kopecsni Fanninál: „Én csak nevetek rajtatok / Mesügék, azok vagytok.”

Kiemeltem ízelítőül néhány trópust. Metaforák finom jelző révén: „méla falak” (Finta Tamásnál), „amikor senki sem hallja galamb imádat...” (Erdély Kingánál). Ütésszerű oximoron: „rongy igazság” (Csáki Zoltánál) – ahányszor olvasom, egy pillanatra mintha mindig elakadna a lélegzetem. „Szelíden elrugdosott cipők” (ugyancsak Finta Tamásnál). Egy tágas hasonlat: „mint lassú vízű dagály / eláraszt a nyugalom” (Mile Balásznál). S Váczi Lajostól egy időszzerű metafora: „Április a tavasz októberé”.

Különösen kedves számomra az az effektus, mikor az igei állítmányok sorában való személyváltás révén a retorikai alapforma váratlanul módosul. Horváth László *Dualizmus* című költeménye ezzel a lehetőséggel játszik el. A vers feléhez közeledve a beszélő második személyben szólít meg valakit: „én mesélek / te felelsz rá...”, később kettejükről többes szám első személyben szól: „...megtanultunk vele élni / megtanultuk túllépni / – közben az infinitívuszok mintegy leszakadnak az állítmányról – túlszárnyalni / hang nélkül énekelni / egymás szavát befejezni / és tudni merre hajol a másik – itt a mellékmondatban egyes szám harmadik személyű rag bukkant föl – / és arra lépni parányit / hogy ott legyen ahová megy – megint harmadik személyű állítmány, és ekkor: – / ahová mégy!”

Az érzékletesség néhány szép példáját gyűjtöttem össze a pályaművekből: „a sálunk az arcunkra fagy” (Bródy Anna Barbarától); „Eldobtam a cigarettát, és szikrázva / végigpattogott az utcán” (Kemény Lilitől); „Éjszaka van, annyira éjszaka...” (Horváth Dorottyától); „Táncba vitt egy zombi, hideg volt a keze, / Kivájt szemüreggel nézett csorba feje, / Rothadt szája incselkedett felém, / S undort leküzdve csókoltam meg én” (Zsingor Tünde *Rémségek éji bálja* című balladájából); „ennyire még sosem volt / júliusi az ég...” (Donáti Flóra Lilitől); és végül egy igazán lírai zárlat Gyurcsó Viktóriától: „Adj bármit, és boldoggá teszel, / Vegyél el mindent: erre is kész vagyok... / Mindegy már, hogy adsz, vagy elveszel. / Csak egyszer ragyogjanak nekünk a csillagok.”

Némelykor, ha diákszerzők az irónia eszközével élnek, a füledt, érzelmekkel telített sorok közé mintha friss levegő áramlana. „Rögtön megérezem, ha közeledsz felém, / Rendszertelen lesz a levegőcserém...”, írta Károlyi Norbert; „Úgy döntött a Nap, hogy ma reggel nem kel fel, / bizony nem világít ilyen bús, mész kedvvel / az atom elroppan, megszökik a proton, / taszítana végre profin, mesterfokon...” Machó Zsófia *Apokalipszisében*; „Diákok dolga, elmúlik egyszer, / Nem szenved tovább az ifjú Werther...” Rebák Tamásnál.

Egy szövegben sokszor a pszichológiai pontosság, hitelesség fogja meg az olvasót. Tornóczky Márton akarva-akaratlan József Attila *Megfáradt ember* című versét idézi föl: „Elfáradt lábam, a réten ülök, / az idő mintha állna. / Nincs múltam, se jelenem, jövőm, / hajam lesz fejem alatt a párna.” Másoknál interperszonális kapcsolatok találó jellemzésére bukkantam: „Hálátlan

szerető voltam, tudom, / De ilyen a jellemem, / Aki szeret, hamar megunom” (Gulyás Adrienn Dóra vesrében); „Azt mondta játsszunk cicásat: / Nyávogni fog, én meg simogassam” (Braun Barnánál); „Kígyó vagy, ki ha fél, vagy megriad, / Netán hozzáérnek, ösztönből harap” (Kéri Dorina Beata *Tükörszilánkjából*); „Látogató zavart. Hogy békén hagyjon, / végül ablakot nyitottam.” (Szilágyi Attilától); „Összevarrom ajkaim, / diplomatikus, vagy gyáva?” (Lénárt Boglárka Virágnál); párkapcsolatok szokásos fináléjának mottója lehetne: „Azt mondtad, te leszel a legjobb barátom, / Most mégis úgy teszel, mintha nem léteznék.” (Gyurcsó Viktóriától).

Néhány sort hangulatteremtő ereje miatt jegyeztem föl magamnak: „Mint éj idején csendes szó, / ha leesik az első hó” (Finta Tamástól); „nem itt kéne ülni, inkább / egy kopott lépcsőházban / a falra firkálni a nevünk” (Donáti Flóra Lilitől); „az öröm cigánykereket vet majd bennem / s együtt sétálunk a szerelemben” (Vén Aliztól).

Végül bár a korábbiakból ide is illene egyik-másik, két idézet, amelyekre kifejezetten gondolati mélységük miatt figyeltem föl. Az egyik Gyana Dániel *Számtalan* című minisorozatának utolsó darabja: „Létem csak tételezni lehet, / bizonyítva vele / reménytelenségemet.” A másik Kemény Lili *Alvó* című versének két versszaka: „Valami évszázadok óta rohad a szobámban. / Megnézném, mi az, de félek, hogy olyasmi, / amit már túlságosan megkedveltem. // Ez az egész olyan, mint egy játék, amiben / nem lehet veszteni. / Ezért nyerni sem lehet.”

Ezzel szemben a Deákpoézis olyan játék, amelyben veszíteni szintén nem lehet, nyerni viszont igen.

(*Elhangzott 2009. április 9-én, a pályázat eredményhirdetésén.*)

Nyilas Attila

Hangulatjelentés

(A 2009-es Deákpoézis értékelése)